

Д. П. Соколов

Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ФРЕЙМ ЯК ФОРМАТ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЗНАНЬ ПРО ОДИНИЦІ ПОЛІТИЧНОГО ВОКАБУЛЯРУ (на матеріалі німецької мови)

Розглянуто притаманні політичній лексиці характеристики з точки зору теорії фреймів: проаналізовано їх план вираження як відправна точка процесу концептуалізації плану змісту; встановлено співвідношення стандартної та додаткової інформації, що актуалізується одиницями політичного вокабуляру у контексті; з'ясовано роль досвіду комунікантів у процесі сприйняття цієї інформації, а також визначено особливості процесів поєднання інформаційних масивів, інтерпретації і модифікації знань.

Ключові слова: політичний дискурс, політична лексика, фрейм, контекст, оцінка, інформація.

Соколов Д. П. Горловский институт иностранных языков ДВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет». **ФРЕЙМ КАК ФОРМАТ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ЗНАНИЙ О ЕДИНИЦАХ ПОЛИТИЧЕСКОГО ВОКАБУЛЯРА (на материале немецкого языка)**

Рассмотрены характеристики политической лексики с точки зрения теории фреймов: проанализирован их план выражения как отправная точка процесса концептуализации плана содержания; установлено соотношение стандартной и дополнительной информации, которая актуализируется единицами политического вокабуляра в контексте; выяснена роль опыта коммуникантов в процессе восприятия этой информации, а также определены особенности процессов объединения информационных массивов, интерпретации и модификации знаний.

Ключевые слова: политический дискурс, политическая лексика, фрейм, контекст, оценка, информация.

Sokolov D. P. Gorlovka State Institute for Foreign Languages State Higher Education Institution «Donbass State Pedagogical University». **FRAME AS A REPRESENTATION FORM OF KNOWLEDGE ABOUT THE UNITS OF POLITICAL VOCABULARY (a case study of the german language)**

The article investigates the characteristics of the political lexicon in terms of the theory of frames: their expression plane is analyzed as a starting point of the process of conceptualization of the content plane; the attention is given to the correlation of standard and additional information that is set in the context by the political vocabulary units. The investigation of the cognitive features of the political lexicon includes revealing the associative links between the political vocabulary units that denote politically relevant notions and are present in a certain context; and allocating the linguistic and extra-linguistic factors that cause the meaning of the political vocabulary units to be unstable/inconstant in a sequence of discursive events. That is achieved via comprehensive frame-based modeling that enables to explore the interaction of the political vocabulary units in the political discourse. The article also explains the role of the communication experience in the perception of this information and identifies the nature of the processes involved in the data set merging, interpretation and modification of knowledge.

Key words: political discourse, political vocabulary, frame, context, evaluation, information.

Політичний вокабуляр взагалі та ідеологічно навантажена політична лексика зокрема постають одним із головних інструментів реалізації політики та боротьби за владу – за можливість і право нав'язувати свою волю іншим. Одиниці політичного вокабуляру (далі: одиниці ПВ) – це лексеми, що функціонують у політичному дискурсі, мають особливий статус, концентрують у собі частину його інформації, позначають політично релевантні поняття, актуалізуються в контексті тієї чи іншої комунікативної/політичної ситуації та мають комплексну семантич-

ну структуру. Окрім денотативного аспекту значення, для одиниць ПВ характерним є евалюативний (оцінний) і деонтичний потенціал (той, що репрезентує заклик до дії) – одиниці ПВ оцінюють політично релевантні аспекти дійсності та пропонують ті чи інші варіанти дії щодо актуальних питань. Мовний знак отримує статус одиниці ПВ при використанні в політичному дискурсі і втрачає його поза політичним контекстом.

У більшості випадків аналіз одиниць політичного вокабуляру залишається на рівні ізольованої лексеми, яка має більшою чи меншою мірою конвенціоналізоване стандартне значення. Однак, беручи до уваги неоднорідність політичного дискурсу, наявність низки часто протилежних думок щодо релевантних питань, численних дефініцій та інтерпретацій ключових понять, ідеологічно навантажені одиниці політичного вокабуляру варто розглядати, перш за все, на рівні контекстуального значення, яке перебуває під впливом певних лінгвальних та позалінгвальних чинників.

Задля розуміння значення того чи іншого вислову, а також правил його використання, необхідно знати відповідну когнітивну структуру, конвенційно закріплену за цим мовним висловом. Пояснення цих процесів, а також відповідні методи дослідження семантики одиниць політичного вокабуляру може запропонувати когнітивна модель значення – теорія фреймів.

М. Мінський, який увів у науковий обіг термін «фрейм», розуміє фрейм як структуру даних, необхідну для створення уявлення про певну типову ситуацію («ein Rahmen ist eine Datenstruktur, um eine stereotype Situation zu repräsentieren» [14, p. 93]). Кожний фрейм зв'язує різноманітні пласти інформації.

Фрейми також можна розуміти як ієрархічні моделі знань, що дозволяють інтерпретувати людський досвід, моделювати людські знання про предмети і явища. Фрейм також конструюють у вигляді вузлів, з яких розходяться зв'язки між частинами поданих знань [15, s. 14], або у вигляді ієрархічно організованої структури інформаційних даних, у якій накопичуються знання про певну типову ситуацію і яка «формує понятійну базу мовного і позамовного досвіду» [3, с. 23–24].

Ч. Філлмором вживає термін «фрейм» щодо груп слів, об'єднувальним фактором для яких постає те, що «вони мотивуються, визначаються і взаємно конструюються особливими уніфікованими конструкціями знання чи зв'язаними схематизаціями досвіду» [5, с. 54].

Актуалізуючись у комунікативній ситуації, фрейми відкривають вакантні позиції – слоти (англ. *slots*, нім. *Leerstellen*), які дозволяють охарактеризувати той чи інший предмет або явище дійсності за допомогою різних (але не довільних) масивів інформації [15, s. 12]. Ця інформація заповнює слоти, які відкриває певний фрейм, та являє собою значення слотів (філери, або заповнювачі, англ. *fillers* – [13, s. 157; 14, s. 93]).

Якщо слоти можуть бути репрезентовані у вигляді питань, які відкриває фрейм, то філери – це відповіді на питання, реалізовані у слотах. Слоти можна поділити на такі групи: ті, що фіксуються експліцитно, та ті, що реалізуються на основі імпліцитних логічних умовиводів. Крім того, певні слоти займають у структурі фрейму центральне місце, та їх вербалізація є облігаторною; інші слоти є факультативними та вербалізуються залежно від релевантних дискурсивних подій та контексту [1, с. 22; 6, с. 91–95]. Реалізація оцінки та деонтичного посилення відбувається шляхом «фокусування» фрейму – у певному контексті суб'єкт політичного дискурсу може вживати відповідні мовні (зокрема, лексичні) засоби та у такий спосіб формувати позитивне або негативне заповнення релевантних слотів.

У рамках цього обговорення під **фреймом** розуміється структура, за якою організуються уявлення, образи, поняття, концепти, що зберігаються в пам'яті

[3, с. 23–24]. Фрейм – це спосіб організації, структурування інформації, яка концентрується в концептах (мисленневих утвореннях, де зберігаються людські знання) і знаходить свій вияв у політичному дискурсі через одиниці ПВ. За допомогою теорії фреймів можна простежити асоціативний зв'язок між релевантними політичними поняттями в певному контексті, пояснити механізми формування семантики одиниць ПВ, тобто механізми об'єктивації політично релевантних концептів мовними засобами.

З погляду теорії фреймів, лексичному значенню притаманні п'ять основних характеристик, які тісно пов'язані з мисленневою діяльністю людини:

(1) План вираження номінативної одиниці постає відправною точкою процесу концептуалізації її плану змісту.

(2) Інформація, що складає план змісту номінативних одиниць, нестійка, різнотипна і залежить від контексту; однак вона не є довільною, що пояснюється конвенційною природою мовного знака.

(3) Стандартна інформація залишається релевантною для інтерпретації й розуміння мовного знака, поки вона не заміниться додатковою інформацією, актуалізованою в контексті.

(4) Досвід комунікантів відіграє важливу роль у процесі сприйняття інформації, актуалізованої одиницями політичного вокабуляру.

(5) Концептуальний зміст номінативних одиниць є результатом логічних умовиводів, поєднання інформаційних масивів, інтерпретації і модифікації знань – тобто результатом процесів когнітивної природи [15, с. 12].

З огляду на це, *метою* пропонованого обговорення є з'ясування питання, як наведені характеристики обумовлюють процеси становлення та модифікації семантики одиниць політичного вокабуляру. Для досягнення цієї мети передбачається вирішення низки завдань, кожне з яких відповідає одній із зазначених характеристик, екстрапольованих на семантику одиниць політичного вокабуляру. Матеріалом дослідження є німецькомовні політичні тексти.

Отже, **по-перше**, план вираження, тобто форма номінативної одиниці, постає в якості вихідної точки процесу концептуалізації її плану змісту [13, с. 161].

Як правило, семантичне ядро одиниць ПВ є достатньо масивним, а периферія не має чітко окреслених меж. Поява в тексті таких слів-символів, як *Feminismus, Freiheit, Krieg, Politik, Sicherheit* або *Toleranz*, відкриває численні шляхи їх інтерпретації відповідно до інтенцій і політичних цілей мовця. Також немає необхідності наводити дефініцію відповідної одиниці політичного вокабуляру щоразу під час її вживання, оскільки її формальна сторона актуалізує основні семи ядра цієї одиниці ПВ, у контексті ж відбувається подальше уточнення чи модифікація значення релевантної номінативної одиниці. З огляду на те, що цей процес має дві фази – фазу концептуалізації ядра значення релевантної лексеми і фазу концептуалізації його периферії, у політиків немає необхідності «уводити принципово нові лексико-фразеологічні одиниці – достатньо змодельовати таку стійку сполучуваність, котра наповнить уже відоме слово іншим, ніж раніше, змістом і надасть цьому слову потрібну, з точки зору власників-розпорядників інформаційних потоків, конотацію» [2, с. 36].

Номінативні одиниці, що з'являються в тому чи іншому контексті й позначають політичні (перш за все – ідеологізовані) реалії, являють собою свого роду «точки відліку», за посередництва яких у ході умовиводів і на основі знань комунікантів про світ реконструюється семантичний комплекс одиниць політичного вокабуляру. При цьому ступінь актуалізації певних компонентів семантичного комплексу, тобто те, які аспекти значення стають релевантними в певній комунікативній ситуації, залежить від самої ситуації. Номінативні одиниці діють швид-

ше як відсилання до передбачуваних масивів інформації, а не як «контейнер» для цієї інформації. Ч. Філмор узагальнює цю думку коротким формулюванням: «Слова еволюють фрейми» (цит. за: [9, s. 83–84]).

Поява у промові політика одиниць ПВ, що відзначаються комплексною семантичною структурою, значним конотативним та ідеологічним навантаженням і широкими можливостями сполучуваності та інтерпретації, не тільки реалізує відповідні асоціативні зв'язки, але й постає як відсилання до інформації про минулі випадки вживання цих номінативних одиниць у попередніх політичних текстах та промовах [10, s. 23].

Denn jedes einzelne Opfer dieses Lagers (des KZ-Lagers «Neuengamme»). – Д. С.) ruft uns eine deutlich hörbare Warnung zu: Vergesst uns nicht! Wenn wir sie vergessen, wäre das ein letzter Sieg des alten Faschismus. Und ein erster Schritt zum Sieg eines neuen Faschismus dazu. Dazu wollen wir es nicht kommen lassen. – Крістіна Вайс, уповноважена Федерального уряду з культури та ЗМІ, 04.05.2005.

Тут словосполучення *der alte Faschismus* постає відсиланням до періоду правління НСДАП у Німеччині 1933–1945, що в комбінації з лексемами *Opfer* і *(KZ-) Lager* актуалізує логічну послідовність, у якій можуть бути наявні такі елементи, як *Holocaust*, *Adolf Hitler*, *der Zweite Weltkrieg* та ін., яких немає у самому тексті, але імпліцитно їх закладено в ньому. У свою чергу словосполучення *der neue Faschismus* актуалізує інформацію про вияви правого екстремізму в останні роки.

Незважаючи на те, що обсяг інформації, який асоціюється з планом вираження тих чи інших лексем, є конвенціоналізованим, він постає неусталеним у діахронічному вимірі [15, s. 8]. Це змушує політиків постійно поповнювати ідеологічний вокабуляр новими запозиченнями з інших галузей.

Приміром, у 1996–1997 рр. Християнсько-демократичний союз (ХДС) та інші політичні сили Німеччини, що входили з нею до коаліції, провадили політику, спрямовану на зменшення кількості безробітних вдвічі – з чотирьох мільйонів до двох мільйонів осіб. Маючи певну мету, уряд співпрацював з Об'єднанням німецьких профспілок, і для позначення цієї діяльності ХДС активно використовував одиницю ПВ *Bündnis für Arbeit*, яка компактно позначала програму та наміри уряду та цієї партії. Однак унаслідок того, що домогтися успіху в боротьбі з безробіттям так і не вдалося, номінативна одиниця *Bündnis für Arbeit* перед виборами 1998 року отримала негативну деонтичну й оцінну конотацію. Тобто той обсяг інформації, який вона актуалізувала, було доповнено негативними аспектами, одним з яких стала невдача політики ХДС. У результаті знак оцінки цієї одиниці ПВ змінився з позитивного на негативний. Але в подальшому коаліція Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН) і Партії зелених, що здобула владу, інтегрувала цю одиницю ПВ у новий семантичний комплекс, який був доповнений словами з позитивним оцінним і деонтичним значенням та позначав програму дій червоно-зеленої коаліції: «*Bündnis für Arbeit, Innovation und Gerechtigkeit*»:

Die Innovationen und Veränderungen, die unser Land jetzt braucht, sind nur möglich, wenn alle gesellschaftlichen Kräfte mobilisiert werden. Deshalb werden wir ein Bündnis für Arbeit, Innovation und Gerechtigkeit schmieden. – Передвиборча програма СДПН, 1998 р.

У той же час при позначенні політики ХДС ця одиниця ПВ зберегла негативну конотацію, а для диференціації двох тотожних за формою лексем використовувався прикметник «*alt*», який актуалізував інформацію про часи правління ХДС до 1998 року:

An der Frage des Kündigungsschutzes und der sozialen Gerechtigkeit ist 1996 das alte Bündnis für Arbeit gescheitert. – Герхард Шредер, федеральний канцлер Німеччини, 29.05.2002.

На позначення власної політики представники СДПН уживають лексему *Bündnis für Arbeit* без якихось атрибутів:

Im Bündnis für Arbeit haben wir dafür gesorgt, dass jeder Jugendliche, der das will, einen Ausbildungsplatz erhält. – Герхард Шредер, федеральний канцлер Німеччини, 25.07.2000.

Ці приклади ілюструють, що навіть незначні розбіжності в плані вираження релевантних одиниць ПВ можуть спричинити суттєву зміну актуалізованої ними інформації.

По-друге, незважаючи на те, що інформація, яка постає як план змісту номінативних одиниць, нестійка, різноманітна і перебуває у прямій залежності від контексту, вона не може бути довільною, оскільки щодо будь-якої лексеми діє відповідна конвенція, мовна норма, яка втілюється у правилах вживання та сполучуваності цієї лексеми. Іншими словами, у якому б контексті не вживалась та чи інша одиниця ПВ, принаймні один компонент її семантичного ядра буде залишатися актуальним [11, s. 188]. Тому використання одиниць ПВ суб'єктами політичного дискурсу також ґрунтується на чинних правилах їх використання [7, s. 31]. А контекстуальні особливості інформації, актуалізованої одиницею ПВ, більшою чи меншою мірою узгоджуються з її семантичним ядром.

Актуальна дискурсивна практика зумовлює межі варіативності одиниць ПВ, певним чином лімітуючи їх використання в ідеологічному контексті. Вони можуть уживатися членами різних ідеологічних угруповань, отримуючи ті відтінки значення, які потребує конкретна комунікативна чи політична ситуація. Наприклад, якщо номінативна одиниця використовується однією партією як засіб компактного позначення своєї програми дій з позитивним оцінним значенням, то при використанні партією-опонентом ця ж номінативна одиниця, як правило, отримує негативну конотацію. Кінцевий варіант значення залежить від контексту конкретної політичної промови. Разом з тим контекст не конструює абсолютно нового значення мовної одиниці; навпаки – у ньому реалізується один із багатьох «одиничних» варіантів цього значення, що ґрунтуються на семантичних компонентах ядра.

Приміром, поза контекстом лексеми *Politik*, *ruhig* та *Hand* не знаходять між собою скільки-небудь значущого логічного зв'язку і кожна окремо актуалізує абсолютно різні масиви інформації. Але за певних контекстуальних умов ці лексеми утворюють нерозривну семантичну єдність – *Politik der ruhigen Hand*. Це ключове слово поточного моменту запропонував Герхард Шредер для характеристики політики, що провадив його уряд.

Ich bitte also einfach darum, zu verstehen, dass die Bundesregierung den Kurs, den ich beschrieben und begründet habe, beibehalten wird, dass sie sich einer hektischen Debatte nicht anschließen will und aus nationalen wie internationalen Erwägungen nicht darf sowie dass sie ganz entschieden eine Politik weiterverfolgen wird, die in der Finanz- und Wirtschaftspolitik auch deshalb eine Politik der ruhigen Hand genannt wird, weil sie auf Kalkulierbarkeit setzt. Ich bin fest davon überzeugt, dass das mittelfristig das einzige Rezept ist, um die Wachstumsdelle, die in Deutschland weltwirtschaftlich verursacht worden ist, auszugleichen. – Герхард Шредер, федеральний канцлер Німеччини, 26.06.2001.

Ця одиниця ПВ, позначаючи політику уряду, виражає позитивну оцінку денотата й імпліцитно актуалізує такі семи, як 'Stetigkeit', 'Verlässlichkeit' та 'Gelassenheit' [12, s. 58] (про що свідчить як семний склад цієї одиниці ПВ, так і її сполучуваність з іншими лексемами: *Kurs*, *beibehalten*, *weiterverfolgen*, *Kalkulierbarkeit*). У цій промові політик метафорично репрезентує себе як «капітана», який може впевнено провести свій корабель (державу) неспокійним шляхом («den Kurs beibehalten»), «sich einer hektischen Debatte nicht anschließen» тощо).

Водночас цей приклад свідчить про те, що одній одиниці ПВ в різних контекстах може бути притаманний як позитивний, так і негативний оцінний потенціал.

Erst dämpfte die gute Konjunktur den Problemdruck, dann, als 2001 die Krise heraufzog, antwortete der Kanzler mit seiner «Politik der ruhigen Hand». – Die Zeit, 25.10.2007.

У наведеному контексті функція одиниці ПВ *Politik der ruhigen Hand* реалізується за рахунок її сполучуваності з лексемами, які мають позитивні оцінні маркери (*gute Konjunktur*), та протиставлення лексемам *Problemdruck* та *Krise*, що виражають негативну оцінку.

Натомість у наведених нижче інших прикладах контекст змінює знак оцінки цієї одиниці ПВ на протилежний:

Vor seiner zweiten Amtszeit legt er (Gerhard Schröder. – Д. С.) mit der Floskel «Politik der ruhigen Hand» noch nach. – Berliner Zeitung, 14.09.2005.

Stattdessen folgten zunächst einige Reförmchen und alsbald die Politik der ruhigen Hand. – Die Zeit, 23.03.2005.

Solcher Rat erinnert fatal an Schröders «Politik der ruhigen Hand», mit der sich der Kanzler vor der letzten Wahl handlungsunfähig gemacht und an den Rand des Machtverlustes gebracht hatte. – Berliner Zeitung, 31.01.2005.

Лексеми з негативним оцінним значенням *Floskel*, *handlungsunfähig*, *fatal*, *Machtverlust*, а також іронічний вислів *einige Reförmchen* сприяють негативній конотації одиниці ПВ *Politik der ruhigen Hand*, внаслідок чого у ній реалізується негативне оцінне і деонтичне значення із додатковими семами 'Untätigkeit', 'Stillstand', 'formelhaft', які відтісняють на другий план ознаки з позитивною конотацією 'Stetigkeit', 'Verlässlichkeit' та 'Gelassenheit'.

Однак незважаючи на відмінності у сполучуваності, що простежуються у наведених висловлюваннях, у будь-якому контексті одиниця ПВ *Politik der ruhigen Hand* зберігає такі семи, як 'Politik', 'SPD', 'Gerhard Schröder', а компонент значення, що являє собою відсилання до денотату цієї номінативної одиниці – до програми СДПН, залишається актуальним як при позитивній, так і при негативній конотації.

По-третє, стабільні компоненти семантичного ядра лексеми являють собою відсилання до стандартної інформації, яка супроводжує цю лексему в більшості контекстів її вживання. Стандартна інформація залишається релевантною для інтерпретації та розуміння мовного знака до тих пір, поки в контексті не будуть актуалізовані додаткові дані, що зберігаються у семантичному ядрі лексеми. Наприклад, слово-символ *Demokratie* має позитивний оцінний і деонтичний потенціал, закріплений конвенційно у ядрі цієї лексеми, що підтверджується сполучуваністю одиниці ПВ *Demokratie* з такими лексемами, як *Volksherrschaft*, *freie Wahlen*, *Verfassung* тощо. Однак позитивні оцінні та деонтичні компоненти превалюють у семантичній структурі лексеми *Demokratie*, поки контекст не актуалізує інформацію, що заміщує собою ці компоненти:

Barrikade, Bürgerkrieg und Königsmord sind die hässlichen und doch zugleich unerlässlichen Seiten von Demokratie, Verfassung und Parlamentsherrschaft gewesen, und es gibt kaum ein nationales Selbstbestimmungsrecht ohne nationalen Befreiungskrieg. – Йошка Фішер, міністр закордонних справ Німеччини.

Для певного ряду слотів, що відкриває фрейм, уже передбачено набір значень, для яких не потрібна пряма експлікація [14, s. 94]. Вони можуть репрезентувати різні аспекти значення одиниць ПВ – як денотативні, так і оцінні й деонтичні компоненти. У стандартному контексті фрейм *Demokratie* у числі інших відкриває слоти «політичні принципи», «система правління» і «складники демократії», які заповнюються такими філерами [*freie Wahlen*], [*demokratischer Verfassung*] і

[*Gleichberechtigung*] відповідно. У наведеному прикладі поява філерів з вираженою негативною конотацією (*Barrikade, Bürgerkrieg, Königs-mord, hässlich*) відтісняє стандартний інформаційний комплекс на другий план. Тому за певних умов уявлення цільової аудиторії про те чи інше явище можуть не збігатися з інформаційним посиланням політика. Заміна стандартної інформації додатковими інформаційними масивами (або зниження її значущості) постає можливою унаслідок дифузності меж між ядром і периферією одиниці ПВ. Семантична периферія часто містить не менш важливу інформацію, ніж ядро, значущість якої зростає в поданому контексті. І оскільки межі між ними нечіткі й рухомі, фрейм *Demokratie* у наведеному прикладі зазнає певних змін, отримує нове інформаційне наповнення, окрім того, відбувається переоцінка позначуваного ним явища позамовної дійсності.

По-четверте, суттєвого значення у процесі сприйняття інформації, актуалізованої релевантними номінативними одиницями, набуває досвід комунікантів. Фрейми постають не об'єктивними даностями, а когнітивними конструкціями, тому генерування фреймів обмежено тільки інтересами комунікантів [9, s. 90]. Окрім того, варто зважити на те, що не всі когнітивні структури реалізуються мовними засобами, а будь-яка реалізація тієї чи іншої когнітивної структури засобами мови не може бути вичерпною. Тому, прагнучи вплинути на цільову аудиторію, політики свідомо або інтуїтивно інтегрують у свої промови такі одиниці ПВ, які якнайкраще б відповідали досвіду й знанням її представників.

Знання про значення номінативної одиниці, тобто знання про правила її вживання, – це інформація про її сполучуваність з іншими номінативними одиницями, про контекст, у якому вона може використовуватись [8, s. 46–47]. Отже, закріплене в тексті політичної промови інформаційне посилання може бути адекватно сприйняте тільки у тому випадку, якщо представники цільової аудиторії уже володіють тим мінімумом знань про релевантні номінативні одиниці, який є необхідним для розуміння закладеної у висловлюванні інформації.

У першу чергу це ствердження стосується тих одиниць ПВ, що компактно позначають політичні програми та наміри, оскільки ці лексеми характеризуються більш високою контекстуальною зумовленістю. Такі номінативні одиниці, як *ver-netzte Sicherheit, Politik der ruhigen Hand, Neue Mitte, Merkelsteuer, Bündnis für Arbeit, rote Socken* та ін., що містять у собі компонент значення, який виражає відсилання до партійної програми, якнайкраще реалізують свій деонтичний потенціал у тому випадку, якщо реципієнт ознайомлений з правилами їх використання, типовим контекстом, де вони вживаються, має загальні уявлення про програми політичних сил Німеччини, що використовують ці одиниці ПВ. Іншими словами, представники цільової аудиторії повинні мати достатній когнітивний досвід, щоб належним чином сприйняти й інтерпретувати інформацію, яку повідомляють політики. А для політиків виконання цієї умови постає ще більш суттєвим, оскільки у такому випадку з меншими затратами можна реалізувати деонтичну функцію одиниць ПВ та політичної промови загалом – переконати опонентів та цільову аудиторію зайняти потрібну позицію щодо актуальних питань.

Нарешті, **по-п'яте**, у політичному тексті одні одиниці політичного вокабуляру використовуються для уточнення значення інших, для утворення необхідної конотації, інформаційного фону, характеристики релевантних об'єктів і явищ позамовної дійсності. Фрейми постають когнітивними комплексами з відкритою структурою, вони постійно розвиваються і взаємодіють. Завдяки цьому за необхідності вдається заповнити брак інформації про один фрейм за рахунок інших уже відомих фреймів. І якщо адресатові відомі інші фрейми, які пояснюють вихідний фрейм (фрейми-зразки), то це дозволяє шляхом логічних висновків, аналізу комунікативної ситуації і супровідних їй обставин отримати інформацію про централь-

ний фрейм висловлювання [4, с. 74]. Отже, концептуальний зміст номінативних одиниць постає результатом когнітивних процесів – логічних висновків, інтеграції інформаційних масивів, інтерпретації даних і модифікації уже наявних знань.

Нерідко, щоб залучити цільову аудиторію на свій бік або репрезентувати власну програму у більш вигідному ракурсі, політики намагаються не стільки логічно побудувати свою промову і навести переконливі аргументи, скільки, розраховуючи у першу чергу на емоційну реакцію цільової аудиторії, наситити своє висловлювання словами-символами з яскраво вираженим оцінним і деонтичним значенням, для яких головним об'єднувальним чинником в актуальному контексті постає асоціативний зв'язок. Можливо, з цієї причини для найбільш складних щодо семантики одиниць політичного вокабуляру з позитивним оцінним значенням (*Freiheit, Demokratie, Sicherheit, Gerechtigkeit* тощо) характерною є і висока, навіть інфляційна частотність використання. У результаті межі їхньої семантичної периферії стають ще більш нечіткими, що уможливлює інтеграцію цих номінативних одиниць практично у будь-який контекст. Наприклад, у промовах федерального президента Німеччини Йоганнеса Рау зустрічаємо протилежні визначення слова-символу *Demokratie*:

Die Demokratie ist ein Geschenk. – 10.10.1999.

Demokratie ist kein Glücksfall, sie ist kein Lotteriegewinn. Demokratie will errungen sein und gestaltet werden. – 15.06.2003.

У першому прикладі завдяки лексемі *Geschenk* активується фрейм, що передбачає наявність, зокрема, таких слотів, як «той, що дарує» і «нагода». На основі логічних умовиводів можемо зробити висновок щодо ще одного аспекту значення: незалежно від наповнення слоту «нагода» (тобто чи присвячено подарунок до якогось свята або визначальної події) фрейм, активований лексемою *Geschenk*, передбачає пасивну позицію об'єкта дії – тієї сторони, що приймає дарунок. У другому прикладі опосередковано активуються фрейми *Kampf i Arbeit* («*Demokratie will errungen sein und gestaltet werden*»), які передбачають активну позицію суб'єкта, а інформацію про об'єкт дії у цьому випадку активізує саме одиниця ПВ *Demokratie*.

Наведені характеристики тісно пов'язані між собою, на практиці вони можуть бути виражені більшою чи меншою мірою, але завжди знаходять свій вияв у комплексі. На основі цих характеристик та міжфреймових зв'язків відбувається концептуалізація політичних понять, які позначаються одиницями політичного вокабуляру. У з'ясуванні особливостей та закономірностей цього процесу вбачаємо **перспективу** представленого обговорення.

Бібліографічні посилання

1. **Беляевская Е. Г.** Фрейм «политик» в англоязычном биографическом дискурсе (к методике анализа) / Е. Г. Беляевская // Полит. лингвистика. – 2012. – № 2 (40). – С. 21–26.
2. **Васильев А. Д.** Игры в слова: россияне вместо русских / А. Д. Васильев // Полит. лингвистика. – 2008. – № (2) 25. – С. 35–43.
3. **Приходько А. М.** Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : моногр. / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
4. **Самарина В. В.** Немецкоязычный рекламный дискурс: прагматический, когнитивный и лингвостилистический аспекты : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Самарина Виктория Викторовна. – Х., 2011 – 209 с.
5. **Филлмор Ч.** Фреймы и семантика понимания / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 23. – Когнитивные аспекты языка : пер. с англ. / сост., ред., вступ. ст. В. В. Петрова и В. И. Герасимова. – М., 1988. – С. 52–92.

6. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 324 с.
7. Ballnuß P. Leitbegriffe und Strategien der Begriffsbesetzung in den Grundsatzprogrammen von CDU und SPD / P. Ballnuß // H.-J. Diekmannshenke (Hg.). Wörter in der Politik. – Opladen : Westdt. Verl., 1996. – S. 2–76.
8. Busse D. Angewandte Semantik / D. Busse // Der Deutschunterricht, 1991. – № 5. – S. 42–61.
9. Busse D. Semantik / D. Busse. – Paderborn : Fink, 2009. – 144 S.
10. Felbick D. Schlagwörter der Nachkriegszeit / D. Felbick. – B. : de Gruyter, 2003. – 600 S.
11. Frank K. Political Correctness: Ein Stigmawort / Karsta Frank // H.-J. Diekmannshenke (Hg.). Wörter in der Politik. – Opladen : Westdt. Verl., 1996. – S. 185–218.
12. Girth H. Sprache und Sprachverwendung in der Politik / Heiko Girth. – Tübingen : Niemeyer, 2002. – 127 S.
13. Klein J. «Frame» als semantischer Theoriebegriff und als wissensdiagnostisches Instrumentarium / J. Klein // I. Pohl (Hg.). Interdisziplinarität und Methodenpluralismus in der Semantikforschung. – Frankfurt am Main : Lang, 1999. – S. 157–183.
14. Minsky M. Ein Rahmen für die Wissensrepräsentation / M. Minsky // D. Münch (Hg.). Kognitionswissenschaft. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 2000. – S. 92–133.
15. Ziem A. Frames and sprachliches Wissen / A. Ziem. – B. : de Gruyter, 2008. – 485 S.

Надійшла до редколегії 05.03.15

УДК 811.161.1'37

Н. С. Сонник

*ГВУЗ «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры»
(г. Днепропетровск)*

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПАРАМЕТРИЧЕСКОГО ПРИЗНАКА «ВНУТРЕННЕЕ ПРОСТРАНСТВО» КОНЦЕПТА «ПРОСТРАНСТВО» В РУССКИХ ТЕКСТАХ СТРОИТЕЛЬНОЙ ТЕМАТИКИ

Рассмотрены особенности концептуализации параметрического признака «внутреннее пространство» концепта «пространство» в текстах строительной тематики. Репрезентация внутреннего пространства проанализирована в трех аспектах: статическом, динамическом и аспекте включенности пространства в оболочку. Прослежены основные закономерности и тенденции реализации признака «внутреннее пространство», предложена типология внутреннего пространства по степени открытости / закрытости.

Ключевые слова: концепт «пространство», параметрический признак «внутреннее пространство», тексты строительной тематики, закрытое пространство, открытое пространство.

Сонник Н. С. ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (м. Дніпропетровськ). **РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПАРАМЕТРИЧНОЇ ОЗНАКИ «ВНУТРІШНІЙ ПРОСТІР» КОНЦЕПТА «ПРОСТІР» У РОСІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ТЕМАТИКИ**

Розглянуто особливості концептуалізації параметричної ознаки «внутрішній простір» концепту «простір» у текстах будівельної тематики. Репрезентацію внутрішнього простору проаналізовано у трьох аспектах: статичному, динамічному та аспекті включеності простору до оболонки. Простежено основні закономірності та тенденції реалізації ознаки «внутрішній простір», запропоновано типологію внутрішнього простору за ознакою відкритості / закритості.

Ключові слова: концепт «простір», параметрична ознака «внутрішній простір», тексти будівельної тематики, закритий простір, відкритий простір.